

wetewete i te reo o Ngāti Awa, me ōna kupu e whakamahia ana ināianei, ā, i mua, koia nei te pukapuka hei tauira.

- Mehemea ka tau mai te whakaaro ki te āta hanga kaupapa tākaro, hōki, tēnihi, hutupōro, kanikani, kei konei. Tirohia ngā mahi akiaki a Eruera.

Ahatia ēnei. Ko te mea hei whakamiharo māku, hei whakahihī mā tātou katoa, ko te ātaahua o te reo Māori. E tika ana kia whakamahia tēnei pukapuka i roto i ngā kura kaupapa, i ngā whare wānanga, i ngā kura wānanga reo, i ngā huihuinga mō te reo Māori.

Ahakoa tōku nei mōhiotanga, he

kupu tauhou, he rerenga kōrero tauhou rānei ka peke mai i ngā whārangi, hei whakaoho i au ki te rapu whakamāramatanga.

Ahakoa i kimi, kāhore nei he hē i kitea. Ka mihi rā ki ngā Ētita me ngā kaitā.

Ka mahara ahau ki tētahi kauwhau a tētahi a ōku tohunga ako i Amerika. Hei tāna, “I roto i te ao hurihuri nei, ka tūtaki, ka kōrerotia ngā reo rerekē. Ko te reo kāhore nei ōna pukapuka hei kōrero, hei pānui, hei titiro ā-kanohi, koia te reo ka mimiti haere”. Ka hoki ki te pepehā a Timoti, “kōrerotia te reo i ngā wā katoa, i ngā wāhi katoa!” Tāpiritia atu tā Patu, “Tuhia, pānuitia, i roto i te reo!”

I te paunga o te rā, me takoto te tōtara ki hea? Me hoki ki tōna kaitiaki, ki a koe e Te Onehou. Nōu te moemoeā, nāu i kohikohi, nāu i tārai, i whakairo ia rārangi kōrero. Nōu te werawera me ngā roimata. He wā, ka koa te manawa, he wā i pā te mamae me te ngoikore. Kua oti. Nāu te mahi, nō te iwi te mana. Ka mihi atu, ka maioha atu, ka tukuna atu nga whakawhetai.

Ko nga mihi whakamutunga ki Te Toi Māori o Aotearoa, ki Ngā Kaitā o Huia, ki te Rōpū Kaitiaki Mātauranga Maharatanga mō Eruera Mānuera, Tukuna rā tēnei pukapuka kia rere arorangi i te ao whānui – Tihei mauri ora!

Te Kura Reo Pāpāho

Nā Tawini Rangihau (Tūhoe, Te Arawa)

I tū te kura whakapakari reo pāpāho i Te Pewhairangi i te Tai Tokerau i te 3-7 o ngā rā o Hui-tanguru 2002. Otirā, he whakatutukitanga te kura reo pāpāho i ngā wero a ngā mema o Te Whakaruruhau o ngā Reo Irirangi Māori o Aotearoa. Ka whakahaerehia anō he kura hei āwhina i ngā kaipāpāho i runga reo irirangi ki te whakapakari ake, ki te whakawhānui ake i ō rātau nā reo pāpāho.

Waihoki, ka whakakao mai 40 ākongā nō te nuinga o ngā reo irirangi Māori. Karekau hoki i haere mai reanga kotahi anake, engari, koeke mai, rangatahi mai, mātua i haere mai ki te ako, ki te whakapakari i a rātau.

Ka whakaemihia ngā pouako mō te kura. He kanohi e kitea ana whānui, he reo kei te rangona ia rā, he ringa mākohakoha nō te ao pāpāho Māori arā, ko te kaituhi rātau ko Rereata Mākiha, ko Hēmana Waaka, ko Tame Te Rangi, ko Waihoroi me Rāhera Shortland, ko Lee Smith.

Kāti rā ka whakatakotoria kia ono ngā whakaakoranga, e whā i hāngai ki ngā mahi waihanga hōtaka reo irirangi i roto i te reo Māori, e rua i taka ki te taha o te tirohanga ki ngā wetewete i te reo, e kite ai ētahi i te kōtiti, i te takeo hoki ka hē ana te whakatakoto korero. Ko ētahi ākongā i noho ki te whiriwhiri me pēhea te whakahihiko i ngā pānui

whakatairanga, whakatairanga hōtaka, whakatairanga wā, tohu teihana, waiata whakatairanga.

Nā te manawanui o te hunga rangatahi ki ā rātau mahi, me tō rātau reo ka taea te aha, ahakoa, he aha te aha. I te āhua nei, ka uaua atu, kātahi rawa atu rātau ka tū pakari ki te whakatutuki i ā rātau mahi. Nā tō rātau taunga ki ā rātau mahi ā- ringa, kua āhei te nuinga o rātau ki te āta whiriwhiri, ki te haututū, ki te whakatikatika, ki te ketuketū i ā rātau mahi, ki te whakarekareka i te reo hei whakanikoniko i ā rātau hōtaka.

Kei te ngākaunui hoki te kāhui kaumātua ki te whakamahi i ngā taonga me te reo kei roto i ō rātau hinengaro.

Ākene, ko te kōrero i ū tonu ki te wairua o tēnei o ngā kura reo pāpāho,

ko te ātaahua o te noho ngātahi o ngā tuākana me ngā tāina. Ka tāpiri atu ki tēnā, ko te kōrero a ngā pākeke i haere mai, i te kore mutunga o te wā ka ako te tangata ahakoa pēhea tōna pakeke. Nā tēnā kōrero, ka kakari tonu ki te whakarite kura anō mō te marama o Hereturikōkā, o Mahuru rānei ki Te Whanganui-a-Tara kia whaiwhai tātau i ngā whakanekeneke pōti kāwanatanga ā te roanga atu o tēnei tau. Ka waia ai ā tātau kaimahi ki ngā āhuatanga wero i ngā rōpū tōrangapū ki te whakamārama i ā rātau kaupapa mā te Maori.

Nā reira ko te wero ki ngā mema o Te Whakaruruhau o ngā Reo Irirangi Māori ki te whakarite pūtea ia tau, hei whakapakari i te reo o ā rātau kaimahi. Heoi anō mā te wā, ka mōhiotia mēnā kei te kitea tonu he huruhuru kia tau ai te manu, ka korihi tonu mai i te awatea ki te pō, i runga reo irirangi Māori.

Kei te akiaki a Te Waihoroi Shortland (taha matau) i ngā tauira ki te whakarekareka i te reo hei whakanikoniko i ā rātau hōtaka reo irirangi.